

**J. L. Bułachowska, N. Romanowa**

---

**Polonistyka w Ukraińskiej SRR**

---

Biuletyn Polonistyczny 9/26/27, 146-150

---

1966

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

5. W. Szekspir, Król Lear. Przekład W. Chwalewika, Warszawa 1964, PIW
6. W. Szekspir, Dzieła dramatyczne w przekładach J. Paszkowskiego, St. Koźmiana, L. Ulricha. Opracowali St. Helsztyński, R. Jabłkowska i A. Staniewska. Warszawa 1964, PIW, tomy 1-6. Szóste z kolei wydanie dramatów poety w Polsce.

#### 4. POLONISTYKA W UKRAIŃSKIEJ SRR

Ukraińska polonistyka posiada dawne tradycje, sięgające pierwszej połowy XIX w. Już za czasów A. Mickiewicza silne było zainteresowanie kulturą polską na uniwersytecie charkowskim. Żywo interesowali się kulturą polską wybitni pisarze i filologowie ukraińscy: Iwan Franko, Lesia Ukrainka oraz Aleksander Potiebnia. Szczególnie wzrosło zainteresowanie kulturą polską po Rewolucji Październikowej, co wyraziło się przede wszystkim w licznych przekładach na język ukraiński (przekład "Pana Tadeusza" przez Maksyma Rylskiego - 1927 r., wydanie wyboru dzieł Orzeszkowej po ukraińsku - 1930 r. i wyboru poezji Władysława Broniewskiego - 1935 r.) oraz w licznych pracach naukowych w zakresie języka polskiego i literatury, podjętych przez wybitnych filologów ukraińskich: prof. prof. A. Bieleckiego (Charków), M. Woźniaka i J. Święcickiego (Lwów), S. Rodziewicz i S. Sawczenkę (Kijów), E. Rychlika (Nieżyn).

Najsilniejszy rozwój ukraińskiej polonistyki nastąpił jednak po II wojnie światowej. W tym czasie utworzono na uniwersytetach w Kijowie i Lwowie katedry filologii słowiańskiej, które poświęcały wiele uwagi polonistycznym badaniom naukowym oraz przygotowaniu młodszej polonistycznej kadry naukowej. Wielu absolwentów studiów slawistycznych na tych uniwersytetach stało się później pracownikami naukowymi w dziedzinie polonistyki na Ukrainie: W. Strutinski, M. Riekubn, I. Glinski - jako tłumacze i redaktorzy; J. Bułachowska, W. Wiedina, A. Gribowska, A. Zarwa, S. Lewinska, A. Niepokupny, M. Pilinski, N. Romanowa, O. Tkaczenko, J. Jaworska i inni - w dziedzinie szeroko pojętej filologii polskiej.

Silnym bodźcem do rozwoju ukraińskiej polonistyki były przygotowania do międzynarodowych kongresów slawistycznych w Moskwie (1958) i Sofii (1963), organizowane w tym okresie konferencje naukowe slawistyczne na uniwersytetach (Kijów, Lwów, Charków, Odessa, Czerniowce) oraz wydanie szeregu prac zbiorowych poświęconych slawistyce i zawierających również prace polonistyczne ("Miżsłowiański literaturni wzajemini - wyd. Akademii Nauk Ukr. SRR, "Słowiańskie mowoznawstwo" - wyd. Akademii Nauk Ukr. SRR, "Zbirnik slawistycznych prac" Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Kijowskiego - 1958, "Pitannia słowianoznawstwa", Lwów 1962), referaty wygłoszone na konferencjach organizowanych przez uniwersytety w Użhorodzie i Czerniowcach (1963 i 1964). W tych latach zajęły się również żywo problematyką kultury polskiej ukraińskie czasopisma literackie, publikując liczne artykuły, przeglądy wydawnictw i recenzje ("Wseswit", "Witczizna", "Dnipro" - Kijów, "Żowtień"-Lwów).

Obecnie czynne są na polu polonistyki następujące ośrodki naukowe na Ukrainie:

1. Instytut Literatury im. T.Szewczenki Akademii Nauk Ukr. SRR, gdzie istnieje sekcja literatur słowiańskich (kierownik - dr nauk filologicznych prof. G.Werwes)
2. Instytut Językoznawstwa im. A.Potiebni Akademii Nauk Ukr. SRR, gdzie istnieje oddział językoznawstwa ogólnego i słowiańskiego (kierownik - dr nauk filologicznych A.Mielniczuk)
3. Instytut Sztuki, Folkloru i Etnografii im. M.Rylskiego Akademii Nauk Ukr. SRR (grupą folkloru słowiańskiego kieruje dr nauk filologicznych A.Dej)
4. Katedra Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Kijowskiego im. T.Szewczenki (kierownik - dr nauk pedagogicznych W.Masalski).

Jednakże - poza wymienionymi ośrodkami naukowymi, skupiającymi pewne grona fachowców slawistów - polonistyka rozwija się znacznie szerzej, mając swoich przedstawicieli w wielu miastach Ukrainy. Są to slawiści należący do kilku pokoleń ukraińskich filologów: L.Gumiecka, I.Kowałyk, L.Chudasz, A.Gęsiorski, O.Ripecka, M.Rudnicki, T.Paczkowski, a także A.Gri-

bowska i I.Łoziński we Lwowie, L.Wengierow w Żytomierzu, E. Kiriluk, P.Popow, W.Rusanowski w Kijowie, W.Fiedoriszczew w Czerniowcach; niedawno zmarli historycy literatury: P. Wierbicki (Charków) - autor monografii o Bolesławie Prusie, B.Gałaszczyk (Odessa) i I.Jarema (Lwów) - najstarsi propagatorzy slawistyki na Ukrainie.

Podczas gdy w okresie przedrewolucyjnym i częściowo również w okresie powojennym polonistykę, podobnie jak bohemistykę i bułgarystkę, traktowano jako dyscyplinę jednolitą, obecnie coraz bardziej wyraźny staje się podział na polonistyczne literaturoznawstwo, językoznawstwo i badania folklorystyczne.

#### 1. Literaturoznawstwo polonistyczne na Ukrainie

Prace ukraińskich polonistów-literaturoznawców można z punktu widzenia tematyki podzielić na trzy grupy:

- a) prace bezpośrednio dotyczące procesu historycznego w przekroju monograficznym (dysertacja kandydacka B.Bujalskiego o twórczości M.Konopnickiej (Winnica 1951), prace W.Martynowa (Lwów) i S.Lewinskiej (Kijów 1963) o dramatach J.Słowackiego);
- b) prace dotyczące tematyki ukraińskiej w utworach pisarzy polskich (dysertacja M.Biłyka o "Roksolanii" Sebastiana Klonowicza, Lwów 1950);
- c) prace zajmujące się tematyką polską w twórczości pisarzy ukraińskich (dysertacja B.Gałaszczyka, "Słowiański temat w twórczości ukraińskich demokratów rewolucyjnych", Odessa 1951; W.Krementuło, "Szewczenko a Polacy", Kijów 1954).

Najważniejsze wszakże prace ostatniej kategorii poświęcone są ukraińsko-polskim związkom literackim w najszerszym ujęciu - związkom bezpośrednim i typologicznym, powstałym na podobnym historycznym podłożu w wyniku jedności poglądów lub zasad ideowo-artystycznych.

Po znanym studium prof. A.Bieleckiego pt. "Szewczenko i Słowiańszczyzna" (1952) oraz pracach M.Rylskiego: "O poezji A.Mickiewicza" (1955) i "Przekład artystyczny z jednego języ-

ka słowiańskiego na drugi" (1958), ukazują się na Ukrainie liczne prace monograficzne, w których twórczość poszczególnych pisarzy traktuje się na szerokim tle historycznoliterackim, uwzględniając problematykę teoretyczną, zagadnienie stylu, walk literackich i prawidłowości procesu historycznoliterackiego. Do prac tego typu należą monografie G. Werwesa: "A. Mickiewicz a literatura ukraińska" (1950), "Iwan Franko i sprawy ukraińsko-polskich związków literackich i społecznych" (1951), "Słowacki a Ukraina" (1960).

Podobne dążenie do syntetycznego ujęcia i potraktowania tematu w sposób bardziej teoretyczny charakteryzuje niektóre prace innych autorów z lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych: W. Wiedinej "Literackie i społeczne związki proletariackich pisarzy Zachodniej Ukrainy i Polski" (1960), J. Bułachowskiej "Postępowa poezja polska i jej związki z rosyjską i ukraińską literaturą" (1964), referaty G. Werwesa, W. Wiedinej i J. Bułachowskiej o ukraińsko-polskich związkach literackich w XX w., przygotowane na V Międzynarodowy Kongres Sławistów w Sofii.

W ostatnich latach (po r. 1960) zakres badań polonistycznych na Ukrainie znacznie się rozszerzył, zarówno w sensie liczby samych autorów-badawczy, jak i pod względem zakresu tematyki.

W tym okresie - obok pogłębiania studiów nad literaturą polską końca XIX i początku XX wieku (prace G. Werwesa "Władysław Orkan a literatura ukraińska" - 1962, i "T. Szewczenko a Polska" - 1964 - studia ukraińskich folklorystów: W. Juzwienko "Ukraińska poezja ludowa w polskiej folklorystyce XIX w." - 1961, i R. Kircziwa "Ukrainika w polskich almanachach doby romantyzmu" - 1951) - coraz wyraźniej występuje zainteresowanie tematyką nowszą, współczesną, a więc literaturą polską okresu dwudziestolecia międzywojennego, drugiej wojny światowej i Polski Ludowej. Z tego zakresu ukazały się prace L. Wiengierowa o twórczości Wandy Wasilewskiej, W. Wiedinej o polskiej prozie proletariackiej lat dwudziestych i trzydziestych oraz o literaturze lat ostatnich - J. Bułachowskiej, G. Koczura, J. Łozińskiego o J. Tuwimie, artykuły A. Zarwy i S. Lewińskiej o L. Kruczkowskim i J. Putramencie i inne. Wzmoczone zainteresowanie literaturą polską wyraża się również we wzroście liczby

przekładów: w ostatnich latach na Ukrainie - oprócz wyboru pism A.Mickiewicza, J.Słowackiego, M.Konopnickiej, E. Orzeszkowej i niektórych powieści J.I.Kraszewskiego, B.Prusa, H.Sienkiewicza, Wł.Reymonta, S.Żeromskiego - ukazały się przekłady poezji wybranych J.Tuwima (1963), prozy J.Iwaszkiewicza, W.Wasilewskiej, L.Kruczkowskiego, I.Newerlego, T.Brezy, K.Brandyśa. Przekłady są zazwyczaj opatrzone przedmowami lub posłowiami, podobnie jak w wydawnictwie popularnym- pt. "Współcześni pisarze polscy" (Goslitizdat Ukrainy 1960).

## 2. Językoznawstwo polonistyczne w Ukraińskiej SRR

Z uwagi na profil "Biuletynu Polonistycznego" informacja dotycząca tej dziedziny podana jest w formie skróconej. Stwierdzić przede wszystkim należy, że podczas gdy w latach poprzednich studia z zakresu językoznawstwa polskiego miały charakter przeważnie porównawczy, wiążąc się z historycznoporównawczą analizą języków słowiańskich jako pewnej całości, to obecnie problematyka języka polskiego staje się coraz bardziej samodzielny przedmiotem badań. Są to bądź studia nad konkretnymi problemami języka polskiego, bądź też nad wzajemnym oddziaływaniem języka ukraińskiego na język polski lub odwrotnie (prace L.Gumieckiej, L.Chudasza (Lwów), W. Rusanowskiego (Kijów) i innych).

Studia ściśle polonistyczne przypadające na lata po IV Międzynarodowym Kongresie Sławistów w Moskwie (1958) dotyczą głównie problemów fonetyki języka polskiego (prace M.Onyszkiewicza), składni historycznej (O.Tkaczenki), składni współczesnego języka polskiego (A.Niepokupnego), polskiej toponomiki, polskiej leksyki (I.Kilczewskiego i W.Fiedoriszczewa).

Polsko-ukraińskie i ukraińsko-polskie wpływy wzajemne w zakresie języka były przedmiotem licznych studiów: F. Tkacza, L.Chudasza, W.Rusanowskiego i wielu innych.

Poza wymienionymi wyżej studiami odnotować należy wiele prac poświęconych językoznawstwu ogólnemu, które poruszają poszczególne problemy polonistyczne. Wiele prac i referatów powstaje również w ośrodkach pomniejszych, jak Użhorod, Odessa i inne.